

Гонак Ігор Михайлович
*аспірант кафедри міжнародної економіки,
Тернопільський національний економічний університет*

ПЕРЕВАГИ УКРАЇНИ ЯК ЕКСПОРТЕРА ПРОДОВОЛЬСТВА І СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ СИРОВИНИ НА СВІТОВИХ РИНКАХ

Продовольство та сільськогосподарська сировина є найважливішим соціально-економічним і суспільно-політичним ресурсом – гіпотетично людство може прожити без урану, нафти, природного газу, вугілля і торфу, натомість використовуючи сонячні панелі, біопаливо, вітрові- та гідроелектростанції, проте, ні за яких умов не зможе прожити без їжі.

На сучасному етапі економічного розвитку щороку споживання продовольства на планеті складає майже десять трлн. дол. або п'яту частину річних витрат споживачів [1]. За прогнозами ООН, до середини століття населення Землі зросте до дев'яти з половиною млрд. осіб [2], а обсяги виробництва продовольства можуть зрости на три чверті [3] або до 15-16 трлн. дол. США у цінах початку 2000-х рр. Отже, проблеми виробництва та споживання продовольства і сільськогосподарської сировини постійно перебуватимуть у центрі світової соціально-економічної політики.

У цих умовах позитивний продовольчий та сировинний сільськогосподарський баланс здійснює беззаперечний вплив на характер міжнародної економічної діяльності України. Зростання ефективності виробництва національними виробниками і збільшення обсягу експорту продовольства та сільськогосподарської сировини зумовлюється наступними конкурентними перевагами:

– обсяг сільськогосподарських угідь в Україні складає 40 млн. га (або приблизно 2,5% світового обсягу, який складає на планеті 1,6 млрд. га) і 70% загальної площі країни [4, с. 307] (середній показник по Європейському Союзу становить 47%). Серед взятих для порівняння сусідніх країн ця частка є найбільшою (таб. 1);

– майже одинадцята частка світових об'ємів чорноземів розташована на території України та їхня доля становить приблизно 60 відсотків всіх сільськогосподарських земель і займає 44% території країни. При цьому, загальносвітовий показник складає в середньому біля 6 % території країн [6];

– частка ріллі в Україні складає 78% сільськогосподарських земель (при цьому пасовища займають 13%, сіножаті 6%, багаторічні насадження 2% [7]);

**Процент сільськогосподарських земель
від загальної площі деяких європейських країн**

Країна	Процент сільськогосподарських земель від загальної площі
Російська Федерация	13
Австрія	39
Словаччина	40
Хорватія	48
Болгарія	49
Польща	52
Туреччина	54
Чехія	55
Румунія	63
Угорщина	65
Україна	71

Джерело: побудовано автором за даними Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН [5]

– частка ріллі в Україні складає 78% сільськогосподарських земель (при цьому пасовища займають 13%, сіножаті 6%, багаторічні насадження 2% [7]);

– загальна площа сільськогосподарських угідь в Україні становить понад двадцять відсотків від загальної площі угідь 28 країн-членів ЄС. Країна володіє загальними запасами продуктивних сільськогосподарських угідь, які вчетверо перевищують її внутрішні потреби. Загальна земельна площа у перерахунку на одного громадянина в цілому по країні на початку 2000-х складала 0,82 га сільськогосподарських угідь та 0,67 га ріллі [4, с. 309] (у країнах Європейського Союзу відповідні показники становлять 0,37 та 0,21 га [8]), проте, через постійне зменшення населення України ці показники зростатимуть;

– в Україні низькі витрати на виробництво сільськогосподарської продукції;

– затрати на оплату праці найманих працівників та на оренду земельних ресурсів є одними з найнижчих у Європі та світі;

– низька врожайність українських сільськогосподарських угідь пов'язана з неефективним господарюванням, проте після наведення порядку у земельному законодавстві та впровадженні досягнень НТП врожайність земель може зрости у кілька разів (у Європі та США підвищення врожайності малоімовірна – врожайність земель висока та може бути збільшена тільки за рахунок вирощування генно-модифікованої продукції);

– затрати на оплату праці найманих працівників та на оренду земельних ресурсів є одними з найнижчих у Європі та світі;

– затрати на оплату праці найманих працівників та на оренду земельних ресурсів є одними з найнижчих у Європі та світі;

Таблиця 2

Затрати на вирощування озимої пшениці, дол.США/т

Країна	Затрати на вирощування озимої пшениці, дол.США/т
Австралія	205
Велика Британія	185
Канада	180
Бразилія	155
Росія	120
Україна	80

Джерело: побудовано автором за даними Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН [5]

– затрати на оплату праці найманих працівників та на оренду земельних ресурсів є одними з найнижчих у Європі та світі;

– низька врожайність українських сільськогосподарських угідь пов'язана з неефективним господарюванням, проте після наведення порядку у земельному законодавстві та впровадженні досягнень НТП врожайність земель може зрости у кілька разів (у Європі та США підвищення врожайності малоімовірна – врожайність земель висока та може бути збільшена тільки за рахунок вирощування генно-модифікованої продукції);

– при ефективному використанні науково-технічних досягнень та достатньому обсязі фінансування в Україні випуск продовольства та сільськогосподарської сировини збільшуватиметься. Щорічний ріст міжнародного ринку продовольства та сільськогосподарської сировини становить приблизно 2-3% на рік і Україна у перспективі, при ефективному державному стимулюванні, зможе забезпечити чверть цього зростання [6]. Протягом найближчого десятиліття обсяг випуску продовольства та сільськогосподарської сировини у країні може вирости у три рази;

– країна займає чільне місце у першій десятці країн світу серед виробників основних видів агропромислової продукції. Україна є лідером за експортом соняшникової олії та ячменю, займає другу позицію у світі за експортом зернових культур та ріпаку, третю позицію за експортом кукурудзи та пшениці, восьму позицію за експортом сої та дев'яту позицію за експортом курятини [7];

– Україна входить у п'ятірку країн (Аргентина, Україна, США, Росія та Бразилія), які здатні значно наростити обсяг випуску продовольства та сільськогосподарської сировини (виробництво зернових в Україні становить приблизно 50-60 млн. тонн на рік, але є можливість наростити випуск зернових до 120-150 млн. тонн щороку [6]);

– зменшення виробництва продовольства та сільськогосподарської продукції у деяких країнах (зокрема – у Китаї) відкриває нові можливості для нарощення експорту продовольства з України;

– транспортний потенціал України (для ефективного переміщення продовольства і сільськогосподарської сировини в середині країни та на експорт) значний – в середньому на 1000 км² припадає 85 км залізниць та 270 км автомобільних доріг [4, с. 309];

– вигідне геополітичне становище – Україна знаходиться на перехресті Європи та Азії і недалеко від Африки;

– значний інвестиційний потенціал: «на руках» у громадян України, за різними оцінками, знаходиться від 30 до 120 млрд. дол. США готівкою. За умови зменшення корупції та ефективного захисту прав власності цей ресурс можна залучити в економіку (в тому числі, у сільське господарство).

На початку XXI ст. задоволення потреб країни власними продовольчими та сільськогосподарськими ресурсами складає більше 100%. Україна, як країна із величезним від'ємним сальдо зовнішньої торгівлі, великим безробіттям, дефіцитом бюджетів та державним боргом, не модернізованою економікою, надзвичайно зацікавлена у зростанні світового ринку продовольства і сільськогосподарської сировини та збільшенні експорту агропромислової продукції. Для української економіки випуск продовольства та сільськогосподарської сировини на світовому ринку дає шанс на економічну і політичну модернізацію та поглиблення євроатлантичної інтеграції.

Отже, потрібно взяти до уваги те, що підвищення ролі України як експортера продовольства та сільськогосподарської сировини здійснює значний вплив на глобальну продовольчу безпеку. Збільшення соціально-економічної ваги України зумовлює зростання суспільно-політичного впливу країни на світовій арені. Ефективна політика експорту продовольства та сільськогосподарської сировини зможе допомогти Україні вирішити внутрішні соціально-економічні та зовнішньополітичні проблеми як на західному напрямку (прискорення темпів інтеграції України у євроатлантичні структури), так і на східному (зміцнити кордон із Білорусією і Росією та повернути контроль над Кримом і Донбасом).

Список використаної літератури:

1. Food, beverage and agriculture industry in sights. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gecapital.com.au/knowledge-hub/2014/food-and-beverage-industry/food-beverage-and-agriculture-industry-insights.pdf>.
2. Офіційний сайт ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org>.
3. World trade report, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report14_e.pdf.
4. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / За ред. проф. Шаблія О. І. Видання друге, перероблене і доповнене. – Львів: Світ, 2000. – 680 с.
5. Food and Agriculture Organization. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fao.org/home/en/>.
6. Побоченко Л. М. Місце України на світовому продовольчому ринку / Л. М. Побоченко, Е. В. Циганков // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2015. – № 2. – С. 98-105.

7. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.

8. Офіційний сайт Української аграрної конференції.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroconf.org/content>.